

Інститут Сходознавства ім. А. Кримського
Національна Академія наук України

Цолін Дмитро Васильович

СИНТАКСИС ПОЕЗІЇ ТАРГУМІВ

Монографія

Острог
Видавництво Національного університету «Острозька академія»
2015

УДК 81'367=411.17:222

ББК 81

Ц 77

*Затверджено до друку вченою радою
Національного університету «Острозька академія»
(протокол № 9 від 26 березня 2015 року)*

Рецензенти:

Бондаренко І. П., доктор філологічних наук, професор (Київський Національний університет ім. Тараса Шевченка)

Рибалкін В. С., доктор філологічних наук, професор (Інститут Схodosнавства ім. Агатангела Кримського, Київ)

Голінец В., доктор філологічних наук (Hochschule für Jüdische Studien Heilderberg, Germany)

Цолін Д. В.

Ц 77

Синтаксис поезії таргумів : монографія / Д. В. Цолін. – Острог : Видавництво Національного університету «Острозька академія», 2015. – 468 с.

ISBN 978-966-2254-99-0

Монографія присвячена синтаксису поетичних творів з *таргумів* – перекладів Старого Заповіту арамейською мовою, що були створені в добу пізньої античності та ранній візантійський період. Розглянуто як переклади-парафрази біблійної поезії, так і поетичні твори юдейської літургії – *ніютім*, – що були додані до перекладу біблійних текстів. В монографії проаналізовано, головним чином, поезію *таргумів* до книг Тори.

Основним об'єктом дослідження є синтаксичні основи віршування та роль синтаксису у поетичному дискурсі. Для здійснення цього завдання було обрано саме поезію *таргумів*, оскільки тут представлено поетичні твори двох типів: ті, що орієнтовані на певні синтаксичні моделі віршування (парафрази біблійної поезії, що зберігають структуру *parallelismus membrorum*), та не прив'язані до певних синтаксичних стандартів вірші (до-класичні і класичні *ніютім*).

УДК 81'367=411.17:222

ББК 81

ISBN 978-966-2254-99-0

© Цолін Д. В., 2015

© Видавництво Національного університету
«Острозька академія», 2015

ЗМІСТ

Умовні позначення.....	8
Вступ.....	13
i. Проблематика дослідження.....	17
ii. Методологія.....	25
1. Поетичний дискурс: синтаксичний аспект.....	30
1.1. Дискурс в поезії.....	30
1.1.1. Метафора в поезії.....	33
1.1.2 Поетичний дискурс та лінгвопоетика.....	35
1.2. Кореляція синтаксису і метафори у поезії.....	37
1.2.1. У паралельному віршуванні.....	40
1.2.2. У літургійних <i>пїютах</i>	44
1.3. Синтаксична зв'язність поетичного тексту.....	49
1.3.1. Дискретність, когезія, континуум.....	51
1.3.2. Зв'язність поетичного тексту: приклади.....	55
1.4. Аналіз комунікативного контексту.....	61
1.4.1. Звертання до аудиторії в поетичному тексті.....	65
1.4.2. Адаптація поетичних архаїзмів.....	68
2. Синтаксичні основи структури вірша в таргумах.....	79
2.1. Структура давньоєврейського вірша.....	79
2.1.1. Синтаксичні моделі віршування.....	81
2.1.2. Ритмічна організація поетичного рядка.....	85
2.1.3. Фонетичні засоби.....	92
2.2. Основні структурні моделі парафразованої біблійної поезії в таргумах.....	98
2.2.1. Парафраз із збереженням паралельного вірша.....	100
2.2.2. Розширений поетичний переклад вірша.....	101
2.2.3. Квазі-поетичні структури.....	103
2.3. Особливості синтаксису паралельного вірша в таргумах.....	107
2.3.1. Рядок-речення, доповнений новими членами.....	107
2.3.1.1. Додатковий об'єкт.....	107
2.3.1.2. Додаткова обставина.....	108
2.3.1.3. Додаткові означення.....	108
2.3.1.4. Словосполучення замість іменника.....	109
2.3.1.5. Розширене словосполучення.....	109
2.3.1.6. Інфінітивна конструкція <i>בְּאֵתְנַיִשׁ יְהוֹן לְמַהֲךְ</i>	110
2.3.1.7. Вставлений підмет або присудок.....	110

2.3.1.8. Вставка антиантропоморфних або шанобливих прийменників	110
2.3.1.9. Перифрастичні дієслівні конструкції.....	111
2.3.1.10. Додатковий займенниковий суфікс.....	112
2.3.2. Підрядні речення в структурі вірша.....	112
2.3.2.1. Для заміни інших синтаксичних одиниць.....	112
2.3.2.2. Короткі підрядні речення, введені в поетичний рядок.....	114
2.3.2.3. Додаткові підрядні речення-рядки.....	116
2.3.2.4. Підрядні структури вірша.....	119
2.3.3. Додаткові сурядні і безсполучникові речення.....	120
2.3.3.1. Суміжні речення-рядки.....	121
2.3.3.2. Розширені рядки.....	122
2.3.3.3. Сурядні та безсполучникові речення-рядки у повністю парафразованих віршах.....	122
2.3.3.4. Безсполучникові речення, вставлені в поетичний рядок	123
2.3.4. Емфатичний порядок слів.....	124
2.3.4.1. Речення з прислівником або адвербіальним зворотом в початковій позиції.....	124
2.3.4.2. Речення з додатком напочатку.....	125
2.3.4.3. <i>Casus pendens</i>	126
2.3.4.4. Еліпсис у паралельному вірші.....	127
3. Синтаксис і принципи віршування у докласичній та класичній юдейській поезії	132
3.1. Єврейська літургійна поезія IV – VIII ст.....	131
3.1.1. Докласичний вірш.....	133
3.1.2. Класичне віршування.....	136
3.2. Синтаксична кореляція між рядками-реченнями.....	139
3.2.1. Безсполучниковий зв'язок.....	141
3.2.2. Координація.....	142
3.2.3. Субординація.....	143
3.2.4. Незалежні речення.....	144
3.3. Синтаксична структура поетичного рядка.....	145
3.3.1. Рядок – просте речення.....	146
3.3.2. Складносурядне речення в основі рядка.....	147
3.3.3. Складнопідрядне речення-рядок.....	149
3.3.4. Рядок-словосполучення.....	150
3.3.4.1. Рядок – група підмета.....	151
3.3.4.2. Група присудка.....	152

3.3.4.3. Рядок – адвербіальний зворот.....	152
3.3.4.4. «Зламаний» рядок.....	153
3.3.4.5. Рядок – додаток.....	153
3.3.4.6. Рядок – означення.....	154
3.4. Деякі особливості поетичного синтаксису.....	156
3.4.1. Емфатичний порядок слів.....	156
3.4.1.1. OVS(A).....	157
3.4.1.2. (A)VSO / (A)SVO.....	158
3.4.1.3. PS та S _{pron. pers.} P в іменних реченнях.....	159
3.4.1.4. Іменні речення з <i>copula</i>	160
3.4.1.5. Іменні речення з предикативним словом אִתְּ/לִי.....	160
3.4.1.6. <i>Casus pendens</i>	161
3.4.2. Аномалії синтаксису.....	162
3.4.2.1. Підмет перед підрядним сполучником.....	162
3.4.2.2. Присудок перед підрядним сполучником.....	163
3.4.2.3. Адвербіальний зворот перед підрядним сполучником.....	163
3.4.2.4. Змінений порядок слів у зв'язаних словосполученнях.....	163
3.4.3. Синтаксичні макроструктури.....	164
3.4.3.1. Додатки, визначені підрядними реченнями.....	165
3.4.3.2. Складний умовний період.....	165
3.4.3.3. Ланцюг розширених іменних присудків.....	166
3.4.3.4. Складні синтаксичні комплекси.....	168
3.4.4. Еліптичні конструкції.....	169
3.4.4.1. Емфатичний еліпсис.....	170
3.4.4.2. Еліпсис формально-поетичний.....	173
3.4.4.3. Граматичний еліпсис.....	177
3.4.4.4. Синтаксичний еліпсис.....	180
4. Синтаксис частин мови в поетичному контексті.....	184
4.1. Синтаксис дієслова.....	185
4.1.1. Переклад архаїчних дієвідмін у Таргумі Онкелоса.....	186
4.1.1.1. Архаїчне дієвідмінювання в біблійній поезії.....	186
4.1.1.2. Переклад архаїчних протосемітських * <i>qtl</i> /* <i>yqtl</i> -дієвідмін у пророчому та гімнологічному дискурсі.....	189
4.1.1.3. * <i>Qtl</i> /* <i>yqtl</i> -дієвідміни в нарративному поетичному дискурсі в таргумах.....	198
4.1.1.4. * <i>Yqtl</i> /* <i>yqtl</i> в паралельних поетичних рядках.....	203
4.1.2. Суфіксальна і префіксальна дієвідміна.....	213

4.1.2.1. <i>Qtl</i> -дієслова в звичайному вживанні.....	214
4.1.2.2. <i>Yqtl</i> -дієслова.....	215
4.1.2.3. <i>Yqtl</i> -дієслова в модальному значенні.....	216
4.1.2.4. Конструкція <i>wayuıqtōl</i>	218
4.1.2.5. <i>Qtl</i> -дієслово: гномічна дія та дія в майбутньому.....	219
4.1.2.6. <i>Yqtl</i> -дієслово: теперішня, гномічна дія, імперфект.....	219
4.1.3. Породи дієслова.....	220
4.1.3.1. Вживання S-породи замість G або D-порід.....	220
4.1.3.2. Рефлексивні породи (T, T-D, T-S) у значенні G та D-порід.....	221
4.1.3.3. Давньоєврейські породи дієслова.....	223
4.1.4. Дієприкметник.....	223
4.1.4.1. У значенні дії в минулому, теперішньому та майбутньому.....	224
4.1.4.2. У <i>protasici</i> та <i>apodosici</i> умовного періоду.....	231
4.1.4.3. Перифрастичні конструкції з дієсловом <i>הה</i> та предикативним словом <i>ליל/ילא</i>	233
4.1.4.4. Інші функції дієприкметника.....	235
4.1.5. Інфінітив.....	237
4.1.5.1. У предикативній функції.....	238
4.1.5.2. У якості означення.....	239
4.1.5.3. У перифрастичних конструкціях з прикметником <i>תלז</i>	240
4.1.5.4. Інші випадки вживання інфінітива та віддієслівного іменника.....	241
4.1.6. Форми вираження модальності.....	242
4.1.6.1. Дієслова з волітивним значенням.....	242
4.1.6.2. Можливість, зобов'язання, побажання.....	250
4.2. Синтаксис іменних частин мови.....	254
4.2.1. Іменник.....	255
4.2.1.1. Абсолютний та емпатичний стан.....	255
4.2.1.2. Абстрактні іменники.....	262
4.2.1.3. Діалектні форми закінчень множини.....	265
4.2.2. Словосполучення <i>іменник + прикметник</i>	266
4.2.2.1. Граматично коректні словосполучення.....	267
4.2.2.2. Граматично неузгоджені словосполучення.....	268
4.2.2.3. Прикметник в предикативній функції.....	270
4.2.3. Генітивні словосполучення.....	271
4.2.3.1. <i>Status constructus</i>	272
4.2.3.2. Генітивні словосполучення з часткою <i>-יָ</i>	274
4.2.3.3. Плеонастичні конструкції з <i>nota genitivi</i>	276

4.2.3.4. Особливі форми генетивних словосполучень.....	277
4.2.4. Займенники.....	278
4.2.4.1. Вказівні займенники.....	279
4.2.4.2. Особові займенники.....	280
4.2.4.3. Займенникові суфікси.....	284
4.2.5. Числівники.....	290
4.2.5.1. Принцип полярного узгодження.....	290
4.2.5.2. Інверсія та еліпсис у словосполученнях з іменниками.....	291
4.2.5.3. Граматичні аномалії.....	292
4.2.5.4. Порядкові числівники.....	292
4.3. Синтаксис часток.....	293
4.3.1. Прийменники в поетичному контексті.....	294
4.3.1.1. Прості прийменники -בְּ, -לְ, -עַל.....	295
4.3.1.2. Прийменник לְ.....	302
4.3.1.3. Прийменник אֶל.....	304
4.3.1.4. Інші прийменники.....	306
4.3.2. Сполучники.....	309
4.3.2.1. Сурядні сполучники.....	310
4.3.2.2. Підрядні сполучники.....	312
4.3.3. Прислівники.....	316
4.3.3.1. Прислівники способу дії.....	316
4.3.3.2. Прислівники місця.....	318
4.3.3.3. Прислівники часу.....	319
4.3.3.4. Прислівники причини та можливості.....	320
4.3.3.5. Адвербіальні звороти.....	320
4.3.4. Частки та вигуки.....	320
4.3.4.1. Стверджувальні та питальні частки.....	321
4.3.4.2. <i>Nota accusativi</i>	321
4.3.4.3. Заперечна частка אֵין.....	323
4.3.4.4. Вигуки.....	324
5. Висновки.....	326
6. Додатки.....	333
6.1. Додаток 1. Біблійна поезія в Таргумі Онкелоса.....	333
6.2. Додаток 2. Піюти до свята Песах.....	358
6.3. Додаток 3. Піюти до свята Шавуот.....	386
Література.....	421

Наукове видання

Дмитро Васильович ЦОЛІН

СИНТАКСИС ПОЕЗІЇ ТАРГУМІВ

Монографія

Головний редактор Ігор Пасічник

Технічний редактор Роман Свинарчук

Комп'ютерна верстка Наталії Крушинської

Художнє оформлення обкладинки Катерини Олексійчук

Формат 100x70/16. Ум. друк. арк. 38,02. Наклад 300 пр. Зам. № 48–15
Папір офсетний. Друк цифровий. Гарнітура «TimesNewRoman».

Оригінал-макет виготовлено у видавництві
Національного університету «Острозька академія»,
Україна, 35800, Рівненська обл., м. Острог, вул. Семінарська, 2.
Свідоцтво суб'єкта видавничої справи РВ № 1 від 8 серпня 2000 року.

Видавець СПД Свинарчук Р. В.
Свідоцтво суб'єкта видавничої справи РВ № 27 від 29 липня 2004 року.
Тел. (+38067) 771 28 70, e-mail: 35800@ukr. net.